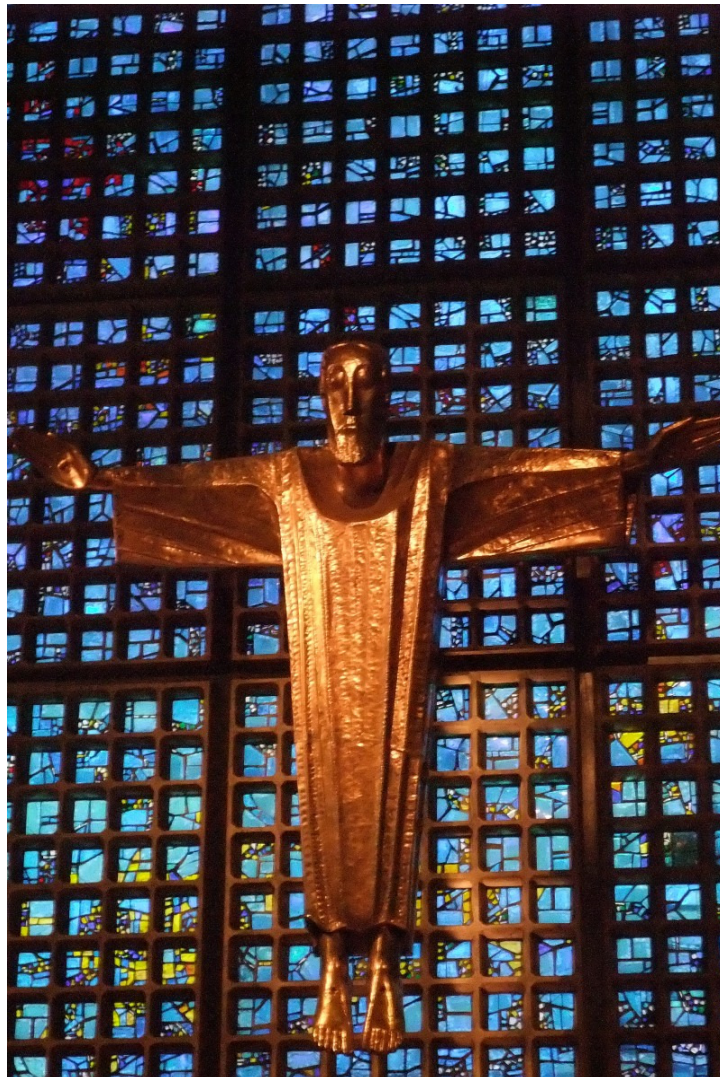

ICOMOS
SWEDEN

International Council on
Monuments and Sites

Conseil International
des Monuments et des Sites

NYHETSBREV

December 2009

www.icomos.se

INNEHÅLL

Ordförande har ordet	3
Meddelanden	4
Resebrev från Rumänien	5
(Un)loved modern i Sydney	12
Berlinutställningen Interbau 1957	15
Räddningsaktion Stockholms Stadsbibliotek	18
Riktlinjer för bevarande av historiska byggnadsverk i trä	23

ICOMOS Swedens Nyhetsbrev nr 3, 2010. Redaktör: Henrik Lindblad. Kontakt: info@icomos.se

*Förstasidans illustration; Den segrande Kristus i Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche, Berlin.
Foto: Anna Lindqvist 2009.*

Ordförande har ordet

Det kändes så förtröstansfullt att i förra numret läsa om det konstruktiva sätt på vilket Lena Landström och Ingela Broström från Länsstyrelsen i Gävleborgs län hanterar att nomineringen av Hälsingegårdarna måste gå igenom en ny nomineringsprocess. Det bådär gott för att de verkligen ska lyckas hamna på världsarvslistan.

Ett världsarv där vi hoppas att ICOMOS SWEDEN nu kan göra en insats är Drottningholms slottsområde. Det genomkorsas av huvudvägen från Ekerö kommun mot Stockholms centrum. Med stadigt växande befolkning ute på öarna ökar kraven på denna, med tanke på att den skär igenom en kulturmiljö av allra högsta dignitet, redan alldeles för breda väg. Även den omdiskuterade "Förbifart Stockholm" kommer, trots att själva förbifarten beslutats gå i tunnel under såväl Lovö som omgivande vatten, indirekt att störa världsarvet. Särskilt dess upp- och nedfartsramper inkräktar alltför mycket på Lovöns kulturlandskap. Hela paketet borde flyttas närmare den bebyggelse som leden ska serva. Men vi har kommit fram till att det är mest framkomligt att ICOMOS SWEDEN koncentrerar sina ansträngningar till att minska genomfartstrafiken genom själva slottsområdet. I och med förbifarten så kommer det ju i framtiden att finnas alternativ för innevånarna vilket det inte finns idag. Detta har vi redan tidigare framfört i brev till Vägverket. Tyvärr har Ekerö kommun villkorat genomfarten med att de får en breddad genomfart genom slottsområdet. Men frågan är om de vill bli av med ett världsarv på kuppen? Jag upplever starkt att vårt agerande beträffande Stockholms stadsbibliotek ökat vår trovärdighet och våra möjligheter.

Sedan sist har antagligen många sett att fantastiskt mycket har hänt beträffande "världsarvsarkitekten" Asplunds Stadsbibliotek, som det nu allt oftare benämns. När jag och Anna-Gretha Eriksson kom hem från det stora Advisory Committee-mötet på Malta, där vi fått igenom ännu en resolution som ordförandena i ICOMOS alla medlemsländer stod bakom, låg där ett mail från en medarbetare som talade om att beslutet om den stora tillbyggnaden var upphävt. Vi fullföljde dock ett andra brev från Paris i vilket vi lade till krav på skyddsföreskrifter som inkluderar hela Asplundmiljön. Frågan kräver ständig aktivitet och det dröjer nog ett tag till vi helt kan slå oss till ro.

Från Maltamötet kan jag i övrigt koncentrera mig till att berätta att våra förslag till att uppnå bättre transparens i arbetet bifölls för vidare beslut av Executive Committee. Samma gällde mer precisa ställningstaganden än tidigare om former för medlemskap, regionalt samarbete, samarbete mellan de vetenskapliga och de nationella kommittéerna och dessas engagemang i respektive lands världsarv. Jag engagerade mig också i att på olika sätt bistå i arbetet med att få till en fungerande arbetsgrupp på temat kulturarv och ekonomi..

Häromdagen gick Anna Hegethorns medlemsmöte på temat Turism "Att visa mer och berätta för fler" av stapeln. Vi fick information om levandegörandet av den Vikingatida Jarlabanken i Täby, om Stadsmuseets milleniumvandringar och om hur kombinera visning med verksamhet på en begravningsplats som Skogskyrkogården. Stockholmsorienteringen till trots så blev det en allmängiltig diskussion och mycket lyckat. Så tack Anna för det. I vår kan vi se fram emot årsmötesseminariet om problematiken med illegal utförsel av kulturföremål, samt seminariet på Grönsö.

Avslutningsvis fick jag just nyheten att UNESCO och Google samarbetar om en World Heritage webbplats om världsarv (se länkarna nedan). Och vi måste fråga oss - vad kan vi och våra världsarv göra för att snabbt komma med på banan?

Kerstin Westerlund Bjurström
Ordförande ICOMOS SWEDEN

Nyhetsartikeln; www.webfinanser.com/nyheter/

Googles webbplats med film om samarbetet med UNESCO; www.google.com/unesco

Årsmöte 2010

Härmed kallas ICOMOS Sveriges medlemmar till årsmöte tisdagen 9 mars 2010 klockan 17.15. Årsmöteshandlingar kommer att sändas ut före årsmötet. Boka även in årsmötesseminarium 15.00-17.00. Seminarietemat kommer att vara *Illegal handel med kulturföremål*. Allt äger denna gång rum i Riksantikvarieämbetets lokaler på Storgatan 41 i Stockholm. Välkomna!

Efter årsmötet planerar vi gemensam middag, antagligen på Restaurang Elverket på Linnégatan intill RAÄ. Anmäl till info@icomos.se så bokar vi bord.

Julgåva

Brukar du ge en julgåva till någon organisation som gör en behjärtansvärd insats? Då vill vi gärna föreslå ***Kulturarv utan Gränser*** för att stödja deras arbete med att värna kulturarvet och därigenom bidra till demokratibyggnad och skapa möjlighet till försoning och fattigdomsbekämpning, **Pg 90 14 04 - 4**. Läs mer om verksamheten på www.chwb.org

Redaktionsgrupp bildad

För att utveckla arbetet med Nyhetsbrevet har en redaktionsgrupp bildats, vilken för närvarande består av Henrik Lindblad (redaktör) samt Helénè Svahn Garreau och Hanna Gårdstedt. Vi blir gärna några till. Kontakta Henrik, henrik.lindblad@svenskakyrkan.se, om du vill vara med i gruppen, eller har idéer som t ex artikeluppslag för Nyhetsbrevet. Första redaktionsmötet kommer troligen att ske i slutet av januari, inför 2010 års första Nyhetsbrev.

VIKTIGT: påminnelse till alla medlemmar

Vi behöver ha aktuella e-postadresser till alla medlemmar. Om ni inte redan meddelat e-postadress, flyttar eller byter e-postadress; glöm inte meddela den nya adressen till info@icomos.se!

Och så en God Jul och ett Gott Nytt 2010 till er alla

Önskar ICOMOS styrelse

Resebrev från Rumänien

Reserapport från deltagande i ICOMOS konferens med temat *The Vernacular and the Multicultural dialogue*, Rumänien 19-24 maj 2009.

Icomos kommitté för Vernacular Architecture CIAV höll 2009 sin årliga konferens och årsmöte i Coltesti/ Rimetea, Rumänien. Ett drygt fyrtiotal deltagare, representanter i CIAV-kommittén, deltog i den internationella konferensen och årsmötet tillsammans med kollegor från bland annat Rumänien och Ungern samlade till årets TUSNAD konferens - *Conference Series on Theoretical and Practical Issues on Built Heritage Conservation*. CIAV-konferensen var ett samarrangemang med TUSNAD konferensen.

Sibiu

CIAV deltagarna samlades i Sibiu, (Hermanstadt) i Transsylvanien i centrala Rumänien. Fram till 1930-talet dominerade den tyska befolkningen, vilka idag utgör mindre än två procent. Den ungerska minoritetsbefolkningen utgör idag också cirka två procent. År 2007 var Sibiu Europas kulturhuvudstad och inför denna manifestation genomgick stadsbebyggelsen en omfattande restaurering.

Konferensen inleddes med en tvådagars exkursion till byar och mindre tätorter runt Sibiu, kring temat "Multiculturalism, migration and globalisation". Bussresan gick först till Cisnădie, en liten stad med medeltida stadskärna och bebyggelse från 1800- och 1900-tal. I Râșinari var biskopskyrkan och det intilliggande timrade medeltida "biskopshuset" liksom den övriga bebyggelsen väl bevarade, då kollektiviseringen av jorden aldrig genomfördes i de mindre byarna och agrara samhällena. Jordbruket är fortfarande en basnäring, men man vill också satsa mer på turism. Exkursionen gick vidare till Calnic, på slingrande vägar upp till högplatån. Kyrkan används idag efter restaureringen till konserter och konstutställningar. I Calnic finns ytterligare en kyrka, en ödekyrka med kyrkogård för traktens tyska minoritet som idag har lämnat Calnic.

Befästningsmurarna runt den romanska kyrkan i Cisnadie.

Efter övernattnig i Alba Iulia, en mindre industristad fortsatte resan till Rosia Montana, en liten bergsby med gruvor där man utvunnit guld sedan romartiden.

1948 tog staten över driften av gruvorna, med traditionell småskalig brytning som drevs fram till 1960-talet. År 1975 öppnades ett dagbrott vid Cetate, då det inte längre var lönsamt att utveckla de underjordiska gruvschakten. Den fortsatta brytningen gav arbetstillfällen, men hotar samtidigt bybebyggelsen. Det konsortium som idag har övertagit gruvorna har med mycket tvivelaktiga metoder köpt in ett flertal fastigheter, för att på sikt utvidga dagbrottet. Under 2006 hade 60% av fastigheterna sålts till guldkonsortiet, efter löften om god ersättning och nya hus i det område som byggts upp utanför byn. Idag pågår ett intensivt arbete bland bybefolkningen med stöd av kulturmiljövården, för att hindra fortsatt expropriering.

Resan gick vidare till Ocilis, en jordbruksby vackert belägen utmed en lång, smal dalgång, mellan gröna skogsklädda berg. Bebyggelsen består nästan uteslutande av äldre timmerbyggnader, jordbruket är småskaligt och ålderdomligt och befolkningen är alla äldre människor. Byn har legat alltför avskides för att påverkas av kollektiviseringen av jordbruken under 1900-talet, vilket inneburit att hela miljön knappast har genomgått några förändringar. Men idag är problemet snarast befolkningens höga medelålder och det faktum att byns unga människor flyttar.

Cisnădie

Râșnari

Râșnari

Calnic

Rosia Montana

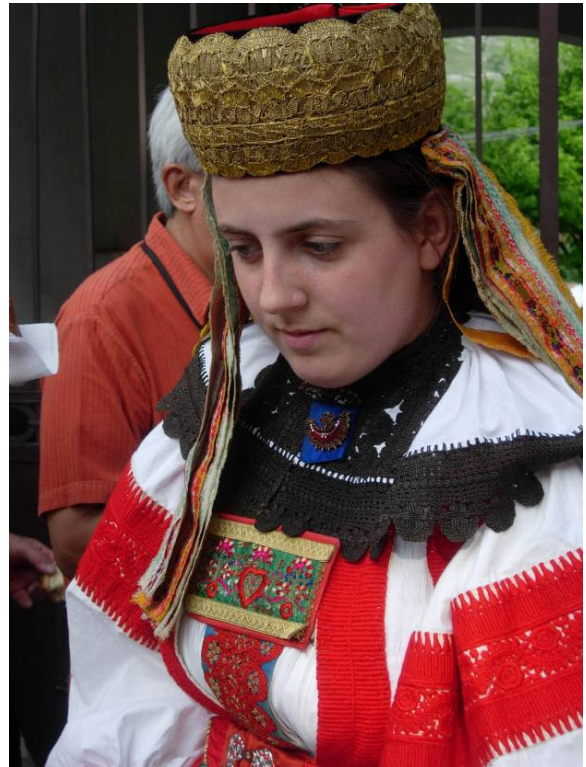
Ocilis

Ocilis

Ocilis

Ocilis

Ocilis

Rimetea

Coltesti

Rimetea

Den egentliga konferensen som hölls under två dagar i Coltesi var ett samarrangemang med Tusnad-konferensen som arrangeras vartannat år i Transsylvanien eller Ungern. Varje dag under konferensen gavs presentationer uppdelade på fyra till fem olika teman, däribland: *Conservation projects of the Rural Heritage of Rimetea*, *Protection of Vernacular Architecture in Rural Existence Conditions*, *Heritage values of Vernacular Architecture* och *Multiculturalism of Vernacular Heritage values*. Flertalet presentationer utgick från empiriska exempel från pågående och avslutade projekt. Turismen är en viktig faktor i bevarandesammanhangen, men hur förena hållbar utveckling med ett ökat turistintresse i de små avlägsna byarna? Nyckelorden är ofta en kombination av revitalisering och tradition.

Bland föredragen fanns också metoddiskussioner som bland annat tog upp bedömningen av det kulturhistoriska värdet och aspekter på landsbygdsbebyggelsen. En av de mest intressanta presentationerna gavs av arkitekten Hossam Mahdy från Kairo i sitt föredrag *Preliminary Notes on the Vernacular Heritage in the Arab Region* med exempel på en intressant arbetsmodell. Han talade om den värdebaserade synen på bebyggelsen och hur vi definierar "vernacular". Landsbygdsbebyggelsen omfattar den traditionellt framvuxna bebyggelsen, där närings- och befolkningsstruktur fortfarande är bevarad, men också vad Mahdy kallar "Gentrified Vernacular" vilket kan hänföras till områden med traditionell landsbygdsbebyggelse där den ursprungliga befolkningen flyttat ut och nya intellektuella, mycket medvetna befolkningsgrupper flyttar in. "Vernacular" kan också representera den nyuppförda, samtida, medvetet historiserande bebyggelse som närmar sig "kitsch och fejk". Bedömningen och hanteringen av bebyggelsens kulturhistoriska värden blir helt beroende av vilken av dessa grupper byggnaden hänför sig till. Mahdy menade också att huvudfrågorna handlar om att på nytt definiera begreppet autenticitet och basera bevarandearbetet på värderingen av de olika bebyggelsekategorierna.

Landsbygdsbebyggelsen i Transsylvanien visar på stora variationer knutna till de olika befolkningsgrupper som sedan medeltiden befolkade området. I byggnadstekniskt avseende representerar bebyggelsen allt från lerklinade hus till knuttimrad träbebyggelse. Vid konferensen presenterades bevarande- och restaureringsprojekt framförallt från Rumänien och angränsande ungerska områden. Landsbygdsutvecklingen är ett synnerligen aktuellt ämne i Rumänien, där cirka 44% av dagens hushåll är knutna till landsbygden.

Konferensen avslutades med att samtliga deltagare ställde sig bakom resolutionen *The Rimetea Declaration on the Protection of the Built Vernacular Heritage in Multicultural Environment*. I resolutionen beskrivs hotet mot den anonyma landsbygdsbebyggelsen i dagens globala, socio-ekonomiska förändringsprocesser och vikten av att bevara såväl de materiella som de immateriella spåren av det äldre kulturarvet. Målsättningen måste vara att den äldre landsbygdsbebyggelsen bevaras på sin ursprungliga plats och att flytta byggnader till friluftsmuseer, vilket fortfarande i Transsylvanien beskrivs som en vanlig form av bevarande, endast får ske om det inte finns andra alternativ för ett bevarande.

Under konferensen hölls CIAV kommitténs årsmöte, där en av punkterna var en presentation av Hälsingegårdarna och Världsarvsansökan. Jag fick i samband med min presentation också möjlighet att besvara en rad frågor om Hälsingegårdarna, deras historia, näringsstrukturen och hur de används idag.

Text och foton; Lena Palmqvist

(U)nloved modern i Sydney

Som nyvald representant för Svenska ICOMOS i den internationella expertkommittén för 1900-talets kulturarv, ISC20C, fick jag en verklig snabbstart genom att jag blev kallad till ett första möte redan i juli 2009. Mötet hölls i anslutning till Australiska ICOMOS konferens "(Un)loved modern", ordnad i samarbete med Docomomo och UIA(Internationella arkitektföreningen), som hölls i Sydney 8-12/7 och som jag redan hade anmält mig till. Jag hade blivit ombedd av vår styrelse och av ISC20C:s ordförande att i bagaget medföra information om tillbyggnaden till Stockholms Stadsbibliotek.

Expertgruppens sammanträden skedde i operahusets konferensrum, och vi fick se en hel del av byggnadens annars dolda interiörer. Av gruppens 22 medlemmar fanns 17 personer från 8 länder på plats. På dagordningen stod främst genomgång av stadgar och protokoll och rapporter från olika specialuppdrag. Ett projekt som förberetts av två delegater var att aktivera gruppens hemsida med "hotade objekt", Alert, och ett formulär hade utarbetats. Jag kunde bidra med att föreslå en mindre förbättring av formuläret.

Jag blev utfrågad om Stadsbibliotekets tillbyggnad och fann att Gunnar Asplund och vårt bibliotek var välkänt av samtliga. Jag kunde visa tävlingsprogrammet och Stadsmuseets inventeringar med bildmaterial. Livlig diskussion utbröt och gruppen var mest förvånad över att stadens egna myndigheter hade tillåtit tävlingsförslagen gå så nära inpå biblioteket och att det inte fanns någon buffert-zon kring byggnaden. Man talade mycket om byggnadens integritet och om att tillbyggnadens storlek gjorde att Asplundhuset krympte.

Efter överläggningar beslöt gruppen utarbeta en resolution att skicka till Stockholms "borgmästare". Ordföranden, Sheridan Burke, utformade brevet i samverkan med sina experter inom Icomos och tillsammans med ordförandena i Docomomo och Uia. Hur det gått sedan är välkänt.

Allmänt kan sägas om expertgruppen ISC20C att den består av högt kvalificerade, mycket kunniga och erfarna kulturmiljövårdare, med en samlad kunskap som nästan omfattar alla världens länder. Vad kan då jag bidra med bland dessa, kanske världens kunnigaste, experter på kulturhistoriska bedömningar? Kanske kan min erfarenhet av det praktiska arbetet med klassificering och bevarande av modernismens byggnader och anläggningar vara till nytta.

Konferensen i övrigt då? Av konferensens ca 230 deltagare var ett 60-tal från "over-seas". Jag valde att göra den långa resan till Australien eftersom jag har varit i Sydney förr och visste att där finns mycket spännande modern arkitektur. Temat "(Un)loved modern" kändes också mycket aktuellt för situationen i Stockholm.

Konferensen ägde rum i en helt fantastisk byggnad, Sydney Masonic Centre, byggd 1974 och ritad av arkitekt Joseland Gilling i "brutalistisk" stil. Denna byggnad har delvis gett upphov till konferensens namn eftersom det fanns de som, när den var ny, trodde att ingen någonsin skulle kunna älska den. Den har i såväl exteriör som interiör betong som ytmaterial, med olika typer av finish och i hörsalen i kombination med slät träpanel. Jag måste säga att den är mycket vacker! Betongen har former som skapar lugn och harmoni i mycket höga rum, trapphus och foajéer, där det uppstår ett milt sorl när hundratals människor strömmar igenom eller samlas till paus.

*Konferens-
anläggningen i
Masonic Centre*

*Masonic
Centre,
foyéer*

*Operahuset, som nyligen hamnat på
World Heritage list, har en buffert-zon
som sträcker sig till andra sidan vattnet*

*I Operahuset har nyligen Utzon-rummet
invigts för konferenser eller mindre konserter*

Föredragen var väl förberedda och tidplanen höll. Det är viktigt när man vill välja olika teman och gå från en sal till en annan. Ett tema var att åter-konsultera den ursprungliga arkitekten, varvid Operahuset var studieobjekt. Föredragande var Jan Utzon (Jörns son och efterträdare), Richard Johnson (medarbetare till båda) och Operans nuvarande direktör Richard Evans. Ett annat tema efterfrågade vilka egenskaper som gör att efterkrigstidens arkitektur blivit så "oälskad". Här gjorde Philip Goad från Melbourne knivskarpa analyser och preciserade bl. a. *formspråket*, som inte tilltalar dagens kritikers uppfattning om trivsel och komfort, *den stora skalan hos byggnader och områden* och materialet *betong* som smutsas och förstörs. Ett tredje tema handlade om hoten mot småhus/villor, där studiebesöken visade på okänsliga renoveringar där betong målats och fönstertyper och takmaterial ändrats. Statligt planerade enfamiljs typhus på Nya Zeeland presenterades; enkla byggnader; hur genomföra skydd? Ämnena funktionsomvandling, materialproblem och tekniska utmaningar var väl belysta; hur bevara sjukhusbyggnader? Hur bevara flygplatsernas flygledartorn? Problemen kring Palast der Republik i Berlin belystes. Många talare framhöll vikten av att arbeta med bevarande av hela miljöer, byggnader med sin omgivning.

Jag följde med på studiebesök till främst villor – fantastiska villor, mycket i le Corbusiers anda och Bauhaus-inspirerade men ritade av lokala arkitekter, varav vi särskilt studerade byggnader av Harry Seidler, verksam 1923-2006, som varit Gropiusmedarbetare i USA men verksam i Australien sedan 1948. Det var hans hustru Penelope, också arkitekt, som guidade genom arkitektur från 1948 till 2003, varav även några nutida, höga och exklusiva landmärken i Sydney.

Som alltid ger konferenser av detta slag många nya uppslag och infallsvinklar, givande diskussioner med kollegor och, inte minst, möjlighet till nya kontakter för utbyte av yrkeserfarenheter.

Text och foton; Britt Wisth

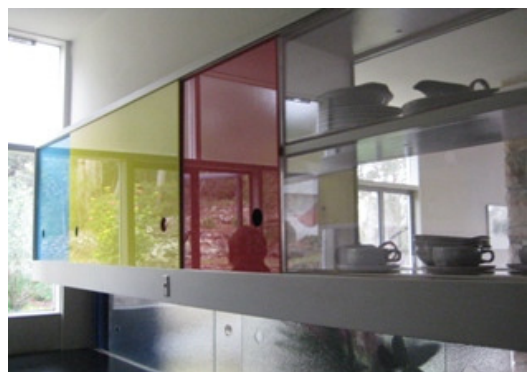
*Bostadshuset
Horizon med
asymmetriskt
formade och
placerade
balkonger, ritat
av Harry
Seidler, fick
pris 1999 för
innovativ
arkitektur*

*Harry Seidler ritade Rose Seidler House
till sin moder 1948*

*Rose Seidler
House, interiör*

*Rose Seidler House, ursprunglig
köksinredning*

Berlinutställningen Interbau 1957

I juli 1957 öppnade den internationella arkitekturutställningen Interbau i Hansaområdet i nordvästra Tiergarten i Berlin. När den varma sommaren var över hade den haft 1,4 miljoner besökare. Än idag finns byggnaderna kvar med exteriörer i till synes i ursprungligt skick, som en mycket påtaglig påminnelse om Västtysklands modernisering efter kriget. Det är ett komplett och levande bostadsområde med bland annat lägenheter, kedjehus, kyrkor, kaféer och ett stort konstmuseum. Byggnaderna ritades av internationellt erkända arkitekter som Walter Gropius, Oscar Niemeyer, Arne Jacobsen och Alvar Aalto. Vid vår resa i slutet av november såg vi knappast några horder av besökare där, förutom en och annan arkitekturstuderande. Men det var en mycket stor upplevelse att en mild novemberdag, i stort sett ensamma, strosa omkring bland dessa senmoderna mästerverk som influerat många av efterföljande decenniers arkitekter. Ett besök rekommenderas i detta moderna kulturarv av världsarvsklass.

Lägenhetshus, arkitekt; Walter Gropius

Enfamiljshus i expressiv modernism, arkitekt; Wolf von Möllendorff

Enfamiljshus av okänd arkitekt

Konstakademins innergård. Arkitekt; Werner Düttman.

Modell av området Hansaviertel med utställningen Interbau – frimärke utgivet 27. April 1957. Bild hämtad från Wikimedia Commons.

Text och Foto (1-4); Henrik Lindblad och Anna Lindqvist

14 September, 2009

Mr Sten Nordin
Mayor of Stockholm
Stockholms Stad, Stadhuset
SE – 10535 – Stockholm
SWEDEN

Fax. + 46 8 508 29 940

Ref: Stockholm City Library – Concern over demolition / construction project

Dear Mr Mayor,

At its meeting held in Sydney, Australia on 7th July 2009, the International Scientific Committee on Twentieth Century Heritage of ICOMOS, the International Council on Monuments and Sites, was most concerned to learn that the process of architectural competition and planning for the extension of the most outstanding and protected Stockholm City Library complex may be concluding with a proposal to demolish its annexes and replace them with new buildings, which are significantly out of scale with the original historic landmark ensemble.

The Sydney meeting enjoyed the presence of Gustavo Araoz, President of ICOMOS International, Maristella Casciato, President of Docomomo International, and Louise Cox, President of the International Union of Architects, UIA, who shared an equal concern.

We agreed to issue an international ICOMOS Heritage Alert regarding the project. The Heritage Alert process uses the ICOMOS International Scientific Committee's international professional and public networks to promote the conservation of Twentieth Century Heritage and draw attention to the threats which it confronts and to promote good conservation solutions.

The Stockholm City Library, a work by architect Gunnar Asplund, is an exceptional building and an internationally applauded landmark in the history of architecture in the Modern Age. It also forms a remarkable ensemble with its annexes and landscape which are also protected under Swedish heritage legislation. We note that Gunnar Asplund is the author of Stockholm's Woodland cemetery – *Skogskyrkogården* – one of Sweden's 14 sites listed under UNESCO's World Heritage Convention for their outstanding universal value.

The International Scientific Committee on 20th Century Heritage of ICOMOS is very concerned over the current proposal. Whilst appreciating the attention paid by your administration to improving the functionality of the library for contemporary society, we believe that implementing the current proposal would have serious adverse impacts on . this very important place of cultural heritage significance for Sweden and for the world. This loss through the demolition of the library's protected annexes and the dwarfing and marginalisation of the original library by this proposed new construction is not an acceptable solution in heritage terms.

Beside the architectural and heritage loss, this would be seen as a sign of failure of the widely acknowledged commitment of Stockholm and, indeed Swedish society and legislation for the protection and long-term conservation of its cultural heritage and historic sites of all periods, be they ancient or modern.

The world looks to Sweden for inspiration in modern architecture and excellence in heritage conservation practice. However, the undersigned international presidents of the International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), the International Union of Architects (UIA) the president of The Documentation and Conservation of Modern Movement (Docomomo) and the ICOMOS International Scientific Committee on Twentieth Century Heritage are unified in their concern about this proposal and urge the City of Stockholm to reconsider the current proposal to eliminate its adverse impacts and thus demonstrate its leadership in resolving appropriate conservation design solutions.

We urge the City of Stockholm to suspend the current proceeding of this proposal and to engage in a process to ensure that the goals of functional upgrades are met with due respect to the heritage significance and maximum retention of this outstanding landmark of 20th Century architecture and its setting. ICOMOS, its partners and members of its International Committee on 20th Century Heritage offer the City of Stockholm and the Swedish authorities their assistance in taking on this truly challenging approach, the only one to be considered for such a masterpiece of global influence.

Our representatives would be pleased to have an opportunity to discuss this further with you.

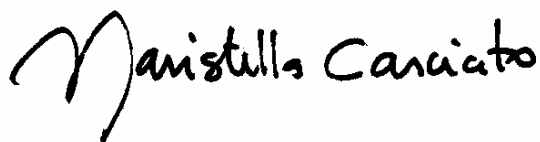
Yours faithfully,

Sheridan Burke
President, ICOMOS International Scientific Committee, Twentieth Century Heritage

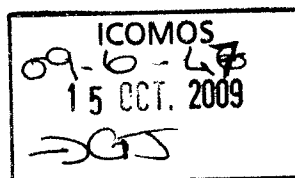
Louise Cox
President, International Union of Architects, UIA

Maristella Casciato
President, Docomomo International

MAYOR

LETTERANSWER
DNR 3441/2009
SID 1 (1)
2009-10-12

ICOMOS
Mr Kyle Normandin
Secretary General
49-51 rue de la Fédération
75015 PARIS' - FRANCE

THE STOCKHOLM CITY LIBRARY

Dear Secretary General

First of all, I want to thank you and the ICOMOS for your letter regarding the Stockholm City Library. I appreciate your concerns about the proposal for a new library and what will happen with the current library.

Stockholm is often referred to as the "Capital of Scandinavia", due to its strategic position in the Baltic sea region, its high concentration of innovative enterprises and its broad and diverse cultural scene. We take pride in this reputation which attracts people from Sweden as well as from abroad. Stockholm's appeal has led to a growing economy and population. According to statistics from Eurostat, Stockholm is one of the fastest growing metropolitan regions in the EU. We expect this development to continue.

As Stockholm continuously grows and expands, the demands on the city and its services and institutions increase. This is a challenge we face as decision makers in Stockholm: to take these increased demands into account while at the same time protect and develop the values that make this city so attractive, one of which is the City Library, designed by Gunnar Asplund.

A project committee including senior officials from different parts of the City administration has been given the task of producing a comprehensive case study, including values and risk assessments concerning the cultural heritage aspect and the financial aspect of the adjustments to the library. The concerns expressed by you are part of that evaluation.

A handwritten signature in black ink, appearing to be "Sten Nordin".

Sten Nordin
Mayor of Stockholm

ICOMOS

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
CONSEJO INTERNACIONAL DE MONUMENTOS Y SITIOS
МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОВЕТ ПО ВОПРОСАМ ПАМЯТНИКОВ И ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНЫХ МЕСТ

Paris, 5 November 2009

Mr Sten Nordin
Mayor of Stockholm,
Stockholms stad,
Stadshuset,
SE-105 35 Stockholm
Sweden
sten.nordin@stadshuset.stockholm.se

Subject: Stockholm City Library

Dear Mayor Nordin,

I wish to thank you for your letter dated 12 October 2009 responding to the concerns addressed to you by ICOMOS, together with the UIA and Docomomo international, on the situation of Stockholm City Library in the joint letter of 14 September 2009.

ICOMOS has learnt with great satisfaction that the City of Stockholm has stopped the plans for the extension of the Stockholm City Library and the demolition of the annex buildings. It is with great interest that we learn that you have set up a Project Committee tasked with studying adjustments to the library and producing a cultural heritage impact assessment for this, as well as for the financial aspects, and that our concerns will be taken into account in their evaluation.

Further to the joint ICOMOS-UIA-DOCOMOMO letter of 14 September 2009, the ICOMOS International Scientific Committee on Historic Towns and Villages has in a separate resolution underlined the importance of the Stockholm City Library complex from a town-planning point of view. The text of this resolution is attached.

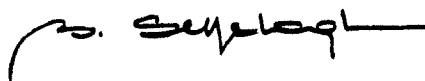
At the recent annual meeting of the Presidents of the ICOMOS National and International Scientific Committees, and a consecutive meeting of the ICOMOS Executive Committee, all held in Valletta, Malta from 5 -10 October the matter was further discussed. The participants expressed their support of the earlier action and adopted the resolution (see attachment).

ICOMOS now urges the City of Stockholm and the County Administrative Board of Stockholm to provide proper legal protection under the Heritage Conservation Act to the library ensemble as a whole, including the main library building, the annex buildings, the park and the landscaping towards the Observatory Hill.

ICOMOS also urges the City of Stockholm to develop a programme for careful maintenance and renovation of the library buildings and the park and landscaping, with proper respect for the original design and interior decoration.

ICOMOS will follow developments and looks forward to receiving the report and conclusions of the Project Committee in due course and thanks you for keeping us up-dated.

Yours sincerely,

Bénédicte Selfslagh
Secretary General
ICOMOS

ICOMOS

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
CONSEJO INTERNACIONAL DE MONUMENTOS Y SITIOS
МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОВЕТ ПО ВОПРОСАМ ПАМЯТНИКОВ И ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНЫХ МЕСТ

1. Resolution by the ICOMOS International Scientific Committee on Historic Towns and Villages regarding the Stockholm City Library (June 2009)

At the Annual meeting of the ICOMOS International Scientific Committee on Historic Towns and Villages (CIVVIH), held from 21–24 June 2009, the Committee expressed serious concerns over the current proposal for extension of Gunnar Asplund's world famous Stockholm City Library. The meeting was attended by about 40 experts from different parts of the world.

The Stockholm City Library complex is of great international importance as a piece of town-planning as well as in architectural terms and landscape design and an iconic building ensemble that places Stockholm on the world map.

Cultural values are the background for any consideration for the protection and conservation of cultural heritage sites. They are certainly the first and main considerations for World Heritage nominations and inscriptions. Cultural values are accepted widely as an important component of our quality of life. They are also essential in making a city known and for the attractiveness of a city in wider international terms.

As a fundamental principle, whenever changes are suggested to culturally valued architectural properties, or when additions to such are considered, one of the main concerns should be not to compromise the existing cultural values of the place and site.

Such was the case for the 1950's Hubermann Hall, the concert hall of the Israeli Philharmonic Orchestra in Tel Aviv in the heart of the World Heritage site, an urban environment designed by the renowned town planner, Sir Patrick Geddes. Large external changes to the important building were planned, but following a long dispute and public hearings – only minor internal alterations were approved in the end, giving priority to the high cultural values of the place and the building.

Stockholm's plan for the Asplund library complex seems to be an equivalent of the Tel Aviv case. The current plans are certainly in contradiction to and compromising the high cultural values of Asplund's final plan for the area. The demolition of the annex buildings, the over-sized extension and the changes of the landscaping are a serious threat to the integrity and the cultural values of the wider complex and its setting.

We are all responsible for the protection of our global resources, each of us in our capacity and place. CIVVIH, the ICOMOS International Scientific Committee on Historic Towns and Villages, urges the authorities of Stockholm to look for solutions which will satisfy the needs of a modern and growing library, but at the same time will protect the social and cultural responsibilities for preserving the cultural values of the site, a national as well as an international responsibility.

2. Resolution by the ICOMOS Advisory and Executive Committees regarding the Asplund Library in Stockholm, Sweden (October 2009)

The International Advisory Committee of ICOMOS resolves to advise the City of Stockholm that it is concerned about the proposed plans impacting the "Asplund" City Library." It is understood that it is intended to replace the annex buildings with a large new building and change the way of entering the Asplund building. At its October 2009 meeting in Malta, it was decided, in strongest possible words, to request that the City of Stockholm find alternative ways to resolve the accommodation needs of the library without the adverse impact on the heritage values of the ensemble.

If not, we are concerned that a masterpiece of exceptional value and a milestone in the history of architecture internationally may be marginalised. This could be seen as a sign of failure of the Swedish work with cultural heritage and historic sites which can be avoided with appropriate reconsideration.

The ICOMOS Advisory Committee is composed of the Presidents of the 110 National Committees and the 28 International Scientific Committees.

RIKTLINJER FÖR BEVARANDE AV HISTORISKA BYGGNADSVRK I TRÄ (1999)

Godkända av ICOMOS vid den tolfte generalförsamlingen i Mexiko, oktober 1999

Syftet med det följande är att ange grundläggande och allmänt tillämpliga riktlinjer och råd för bevarande av historiska byggnadsverk i trä. Begreppet *bevarande* avser såväl skydd som vård och restaurering, med de kulturhistoriska värdena som utgångspunkt. Till *historiska byggnadsverk i trä* räknas träbyggnadskonst av alla slag, byggnader och andra konstruktioner, som helt eller delvis består av timmer eller trä och som har ett kulturhistoriskt egenvärde eller ingår i en kulturmiljö.

Riktlinjerna, som verkar för att dessa byggnader och konstruktioner ska kunna bevaras,

- *uppmärksammar* att träbyggnadskonst från alla tidsperioder är en del av världens gemensamma kulturarv;
- *tar hänsyn till* att historiska byggnadsverk i trä, från olika delar av världen, uppvisar stor variationsrikedom;
- *tar hänsyn till* att virke av olika träslag och av olika kvalitet har använts vid uppförandet;
- *uppmärksammar* att historiska byggnadsverk i trä är känsliga för miljö- och klimatpåverkan, då materialet försvagas och bryts ned på grund av varierande fukthalt, solljus, svamp och röta, insekter, slitage, brand och andra katastrofer;
- *uppmärksammar* att antalet historiska byggnadsverk i trä stadigt minskar, beroende på att de är känsliga, på att de används på felaktigt sätt och på att kunskaper och färdigheter inom traditionell utformning och konstruktion har gått förlorade;
- *tar hänsyn till* att det behövs insatser och åtgärder av många olika slag för att skydda och bevara de kulturarvsresurser som här diskuteras;
- *beaktar* Venedigdeklarationen (Charte de Venise 1964) och Burradokumentet (The Burra Charter 1996), liksom grundtankarna bakom UNESCO och ICOMOS, och försöker tillämpa dessa generella principer i arbetet med att skydda och bevara träbyggnader.

och rekommenderar följande:

BESIKTNING, FÖRUNDESRÖKNING OCH DOKUMENTATION

1. Före varje ingrepp måste byggnadens eller konstruktionens tillstånd noggrant dokumenteras, i enlighet med föreskrifterna i Venedigdeklarationens artikel 16 och med ICOMOS regler för dokumentation av kulturminnen och kulturmiljöer. Det gäller även alla material och metoder som har använts.

All relevant dokumentation, med karakteristiska prover på material eller delar som avlägsnas, samt beskrivningar av teknik och hantverksmetoder som kan iakttas, ska samlas, katalogiseras, arkiveras och göras tillgänglig. Dokumentationen ska också redovisa de särskilda motiv som åberopas i samband med att man väljer material och metoder i restaureringsarbetet.

2. Före varje ingrepp måste orsakerna till materialets nedbrytning och till konstruktiva brister fastställas i en diagnos, som grundas på dokumenterade iakttagelser, undersökningar och analys och, om så erfordras, på fysikaliska mätningar och icke-förstörande testmetoder. Mindre skyddsinsatser och akuta åtgärder, som anses nödvändiga, får inte förhindras av detta krav på diagnos.

TILLSYN OCH UNDERHÅLL

3. En sammanhållen strategi för regelbunden tillsyn och återkommande underhåll är avgörande om historiska byggnadsverk i trä ska kunna bevaras och de kulturhistoriska värdena skyddas.

VAL AV INGREPP OCH ÅTGÄRDER

4. Det främsta målet med att vårda och restaurera är att kulturarvets historiska autenticitet och integritet ska bevaras. Varje ingrepp ska därför baseras på för ändamålet avpassade undersökningar och efterföljande utvärdering. Problem ska åtgärdas med utgångspunkt i aktuella förhållanden och krav, och med hänsyn till estetiska och kulturhistoriska värden, liksom till byggnadens eller kulturmiljöns fysiska integritet.

5. Föreslagna ingrepp och åtgärder bör

- a) bygga på att traditionella material och metoder används
- b) vara reversibla, om det är tekniskt möjligt, eller
- c) åtminstone inte förhindra eller styra framtida vårdinsatser, närhelst sådana kan behövas
- d) inte begränsa tillgängligheten eller möjligheterna att ta del av historiska vittnesbörd (källmaterial) inne i konstruktionen.

6. Idealet är minsta möjliga ingrepp i det kulturhistoriska materialet. Under vissa förhållanden kan "minsta möjliga ingrepp" betyda att hela eller delar av en träkonstruktion måste demonteras, så att man kommer åt att reparera.

7. När åtgärder planeras ska en kulturhistorisk byggnad eller konstruktion ses som en helhet; alla ingående material, inräknat stommens olika delar, ytterpanel, tak, golv, innerväggar, dörrar och fönster etc. ska ägnas samma uppmärksamhet. Som regel gäller att så mycket som möjligt av utgångsmaterialet ska behållas. Detta gäller även ytor och ytbehandlingar som puts, färgskikt, dekorativa element, tapeter etc. Om ytskikt måste förnyas eller ersättas, bör originalens material, teknik och textur efterliknas, så långt det är möjligt.

8. En restaurering av ett historiskt byggnadsverk i trä har som mål att också bevara dess bärande funktion och att lyfta fram dess kulturhistoriska värde, genom att förtydliga konstruktionens funktionssätt och uppgift för helheten, liksom dess tidigare utföranden och själva grundkonceptet, inom de ramar som det befintliga materialet sätter; allt enligt artiklarna 9 – 13 i Venedigdeklarationen. Detaljer eller delar som avlägsnas ska, liksom karakteristiska materialprover, katalogiseras och sparas som ett led i dokumentationsarbetet.

REPARATION OCH UTBYTE AV DELAR

9. Nytt virke får ersätta befintligt om vederbörlig hänsyn tas till de kulturhistoriska och estetiska kraven, om åtgärden är nödvändig därför att angripna eller skadade delar måste bytas ut, eller med hänsyn till andra krav som restaureringsarbetet kan ställa.

Nya element, eller delar av sådana, ska tillverkas av samma träslag som det trä som ska ersättas; med samma eller (om det bedöms vara lämpligt) högre kvalitet. När så är möjligt bör kravet på anpassning också innefatta naturgivna karakteristika. Det ersättande virkets fukthalt och andra fysikaliska egenskaper ska vara förenliga med den befintliga konstruktionens.

Hantverk och byggnadsteknik, liksom användning av verktyg och maskiner, bör väljas så att de överensstämmer med originalets. Spik och andra sekundära material bör, där det är lämpligt, vara kopior av de ursprungliga.

Om en del av en skadad träkonstruktion ska ersättas, bör nya och befintliga delar sammanfogas med traditionella hantverksmetoder, förutsatt att det är ändamålsenligt och att det motsvarar de statiska krav som ställs på konstruktionen.

10. Det måste accepteras att nytt trä, som helt virke eller som mindre ilagning, kan urskiljas från befintligt. Att kopiera det naturliga åldrandet eller deformationer hos det utbytta materialet är inte önskvärt. Däremot kan traditionella eller noggrant testade moderna metoder användas för att anpassa kulören hos det nya respektive gamla, under förutsättning att behandlingen inte skadar ytorna.

11. Nytt virke, helt eller som ilagning, ska märkas med inhuggning eller brännmärkning eller med andra metoder, på ett diskret sätt men så att det kan identifieras senare.

SKOGSRESERVAT OCH VIRKESRESERVER

12. Skydd av skogsområden och nybildning av skogsreservat bör uppmuntras där dessa kan förse oss med lämpligt timmer för vård och underhåll av historiska byggnadsverk i trä.

Institutioner med ansvar för vård av byggnader och kulturmiljöer bör etablera, eller verka för att det etableras, en trävaruhandel, som kan tillhandahålla virke för byggnadsvårdens behov.

MODERNA MATERIAL OCH METODER

13. Moderna material som epoxihartser och metoder som förstärkning med stål, bör användas med största försiktighet och väljas endast under förutsättning att materialet och konstruktionstekniken uppvisat tillfredsställande resultat under tillräckligt lång tid. Om tekniska installationer ska tillföras, som anläggningar för uppvärmning och brandskydd, ska detta göras med hänsyn till byggnadens (eller kulturmiljöns) kulturhistoriska och estetiska värden.

14. Kemiska konserveringsmedel bör användas endast i begränsad och kontrollerad omfattning. De måste utvärderas noggrant och de får användas endast där fördelarna är uppenbara, där varken människa eller omgivning drabbas av negativ miljöpåverkan och där det är klarlagt att skyddseffekterna är påtagliga och långsiktigt hållbara.

UTBILDNING OCH PRAKTIK

15. Det kulturhistoriska värdet hos historiska byggnadsverk i trä måste ständigt återupptäckas, förmedlas till nästa generation genom utbildningsinsatser. Därför är utbildning en väsentlig del i varje långsiktigt handlingsprogram för vård och utveckling av det byggda kulturarvet. Därför uppmuntras etablering och utveckling av program för vidareutbildning och yrkespraktik, med inriktning mot såväl skydd som bevarande och restaurering av historiska byggnadsverk i trä. Programmen bör grundas på en helhetsstrategi, som ser till det allmänna behovet av långsiktig hållbarhet vad gäller såväl produktion som konsumtion och de bör innefatta utbildningar på såväl lokal, regional, nationell och internationell nivå. De bör riktas mot alla yrkeskategorier och verksamheter som är inblandade; särskilt mot arkitekter, konservatorer, ingenjörer, hantverkare och platsansvariga.

Svensk översättning, reviderad version
Göteborg den 19 december 2008
Hans Sandström

Sommarhälsning i juletid, från Ocilis, Rumänien.

www.icomos.se